

**CHARACTERISTICS OF THE UK BUDGET PROCESS
AND ITS COMPARATIVE ANALYSIS
WITH THE BUDGET PROCESS OF UKRAINE**

**ХАРАКТЕРИСТИКА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ
ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ЙОГО ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
З БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ УКРАЇНИ**

Kateryna Hei¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-438-2-18>

Бюджетна система Великобританії є ключовим елементом її економіки та відіграє важливу роль у фінансуванні державних послуг та інвестицій.

Як унітарна держава, Великобританія має дворівневу бюджетну систему: державний та місцевий. Останніми роками спостерігається тенденція до зменшення ролі місцевих бюджетів в економіці. Структура фінансово-бюджетної системи Великобританії формувалася під впливом економічних чинників, що складають сутність англосаксонської економічної моделі розвитку.

Головною ланкою є державний бюджет, йому належить основна роль у забезпеченні політичних і економічних умов відтворення виробничих відношень капіталізму, через державний бюджет перерозподіляється біля 40% національного доходу країни. Він виступає як головну зброя державно-монополістичного регулювання і стимулювання економіки країни. За рахунок ресурсів бюджету здійснюється мілітаризація господарства і капіталовкладення в ряд нових галузей, що потребують значних витрат [1, с. 293].

Бюджет Великобританії формується на три роки на основі середньострокових програм економічного розвитку країни в поєднанні з окремими відомчими програмами, що розробляються на рік [2, с. 6].

За його основу береться Бюджетне послання Канцлера казначейства, з яким він виступає в жовтні-листопаді кожного року. У посланні викладається аналіз розвитку економіки за минулий рік і думка уряду щодо перспективи економічного розвитку на середньострокову і довгострокову перспективи, а також проголошується валютна і фіскальна політика держави, розглядаються питання стану державних фінансів і з'являються зміни в податковій та інших фінансових сферах.

¹ Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Після схвалення проєкту Кабінет міністрів передає його на розгляд Палаті громад – законодавчому органу Великобританії. Детальний розгляд державних витрат проводиться в спеціальних комітетах Палати громад: Комітетом з асигнувань (коли обговорюються державні видатки), комітетом ресурсів (коли обговорюються державні доходи) [3, с. 62]. Цей процес дає можливість уряду та парламенту аналізувати та коригувати фінансові плани країни відповідно до поточної економічної ситуації та пріоритетів.

Особливість бюджетного процесу полягає в тому, що замість єдиного бюджетного закону, щорічно приймаються Закон про фінанси та Закон про асигнування:

- Закон про фінанси щорічно приймається після затвердження бюджету Канцлером казначейства і включає в себе податкові зміни, які були оголошені у бюджетному посланні. Цей закон дозволяє уряду збирати податки та вносити зміни до податкового законодавства;

- Закон про асигнування визначає суми грошей, які будуть виділені на різні державні програми та служби протягом фінансового року. Він дає уряду право витратити гроші згідно з бюджетом, який був представлений і затверджений парламентом [4, с. 22].

Обидва ці закони є важливими для забезпечення фінансової дисципліни та контролю за державними фінансами, а також для реалізації бюджетної політики уряду. Вони допомагають уряду Великобританії ефективно управляти державними фінансами та забезпечувати фінансування державних потреб.

Після схвалення Палатою громад бюджетний законопроект передається на схвалення Палати лордів, підписується главою королівської влади і стає законом.

Звіт про виконання бюджету доводиться до відома Парламенту, але ним не затверджується [5, с. 60].

Парламентський контроль здійснюється за трьома основними напрямками: надходження коштів; витрачання коштів; контроль за виконанням фінансового законодавства. Спеціальний комітет палати общин із державної звітності здійснює перевірку звітності виконавчих органів про витрачання державних коштів. Контролер і генеральний аудитор, які очолюють державне ревізійне відомство, також контролюють виконання бюджету й зростання, у якому викладені правила довгострокового фінансового планування [6, с. 188].

Державний бюджет Великобританії включає дві складові частини:

- консолідований фонд, в якому передбачено доходи та видатки;
- національний фонд позик, за допомогою якого здійснюються капітальні видатки [3, с. 60].

Бюджетні процеси України та Великобританії мають як спільні, так і відмінні риси. Деякі ключові аспекти відображені у таблиці (таблиця 1).

Таблиця 1

Критерій	Україна	Великобританія
Бюджетний період	Бюджетний період співпадає з календарним роком.	Бюджетний період триває з 1 квітня по 31 березня наступного року.
Законодавчі акти	Бюджет приймається у вигляді єдиного акту.	Основні податки повинні щорічно затверджуватися Парламентом.
Бюджетний процес	Бюджетний процес починається в центральних міністерствах за 11-13 місяців до настання бюджетного періоду.	У Великобританії відсутній бюджетний процес в звичному розумінні як процедура прийняття єдиного документу.
Основні бюджетоутворюючі податки		Основні бюджетоутворюючі податки – передусім, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибутки корпорацій і податок на додану вартість – не мають постійного характеру та повинні щорічно затверджуватися Парламентом.
Децентралізація видаткових повноважень	Децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидарності.	

Хоча бюджетний процес в Україні та Великобританії має свої особливості, є деякі схожості, які можна виділити:

– періодичність бюджетного процесу: в обох країнах бюджет приймається на певний період. Цей період, протягом якого діє бюджет, вважається бюджетним періодом. Обидві країни мають бюджетні періоди, які приблизно охоплюють 12 місяців;

– участь уряду в бюджетному процесі: Уряди обох країн активно беруть участь у формуванні бюджету. Уряд, як правило, витрачає на формування проектів бюджетів 8-9 місяців;

– планування: бюджетний процес починається за кілька місяців до початку бюджетного періоду, щоб забезпечити достатньо часу для планування та затвердження.

Список використаних джерел:

1. Щербина С. В. Склад фінансової системи. *Наукові записки : зб. наук. пр.* Кіровоград : КНТУ, 2011. Вип. 11. Ч. 1. С. 293–295.

2. Гаруст Ю. В. Порівняльна характеристика фінансових систем Великобританії та України. *Форум права.* 2017. № 1. С. 5–9.

3. Руденко Ю. М., Токар В.В. Фінансові системи зарубіжних країн : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2010. 348 с.

4. Михайленко А. Вивчення досвіду організації бюджетного процесу у зарубіжних країнах. Наука – Виробництву : збірник тез доповідей здобувачів вищої освіти LVII науково-технічної конференції, LIV науково-технічної конференції викладачів, аспірантів та співробітників «Наука в ЦНТУ: основні досягнення та перспективи розвитку» за підсумками проведення «Дня науки – 2023» (Кропивницький, 20 квітня 2023 р.). Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 22–23.

5. Дедушев І. В. Формування бюджетного процесу на місцевому рівні: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Право.* Ужгород, 2023. Т. 2. Вип. 79. С. 55–63.

6. Клим Т. А., Білоконна І. О. Міжнародний досвід здійснення бюджетного процесу як складова євроінтеграційних процесів України. *Молодіжний науковий юридичний форум : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. до Дня науки* (Київ, 18 травня 2018 р.). Тернопіль : Вектор, 2018. Том 1. С. 188–189.